

אמר רבא: ואי בריא הוא — למה ליה חמין להברותו?

אלא, אמר רבא: הכל "חולין" הן אצל מילה.

ולכן, אחד קטן ו אחד קטן חולה — אין מחמין לו חמין להברותו ולמולו בשבת, דהא לא חזי. שאם לא ירחצו אותם קודם המילה במים חמים אי אפשר למולם. ולכן, אין חימום המים נחשב למכשיר מצוה כלל, ואפילו לרבי אליעזר צריך להכין את המים החמים מבעוד יום.

איתביה אבוי: שנינו בברייתא: ערל שלא מל עצמו ערב הפסח — ענוש כרת, על שלא תיקן עצמו להיות ראוי להקרבת הפסח, דברי רבי אליעזר.

והא הכא, דנברא גופיה לא חזי, וקתני ענוש כרת. אלמא, רמי חיובא עליה לתקן עצמו, והוא הדין שחייב לטהר עצמו. ואם כן, תדחה הזאתו את השבת, שהרי חייב הוא להטהר!

אמר רבה: קסבר רבי אליעזר כי אמנם ערל וטמא שניהם אינם ראויים להקריב קרבן פסח, אבל יש לחלק בין חיובם לעשות עצמם ראויים.

שערל חייב למול עצמו, ואילו טמא מת אינו חייב לטהר עצמו [בהזאה ביום השביעי, כשהוא חל בערב פסח שחל בשבת].

ורבי אליעזר מחלק כן, לפי מה שהוא סבור בכמה הלכות אחרות.

א. אין שוחטין קרבן פסח ואין זורקין את

דמו על מי שהוא טמא שרץ.

והיינו, שנחלקו לקמן [פ ב] בגמרא האם שוחטין את קרבן פסח עבור טמא שרץ, שיכול לטבול במשך היום ולהיות טהור בערב, ולאכול את קרבן הפסח, או שמא אם בשעת שחיטת הפסח הוא לא טבל הרי הוא נדחה לפסח שני.

וגם טמא מת שחל שביעי שלו בערב פסח נכלל במחלוקת זו, לפי שגם הוא יכול לקבל הזאה, ולהיות ראוי בערב לאכול קרבן פסח.

וכיון שלקמן המחלוקת היא בטמא שרץ, נקטה הגמרא שרבי אליעזר סובר במחלוקת הזאת שאין שוחטין על טמא שרץ. והוא הדין שלדעת רבי אליעזר אין שוחטים על טמא מת, אלא שניהם נדחים לפסח שני.

ב. וכן סובר רבי אליעזר, כי כל טומאה טו-ב שאילו היתה באדם יחיד הוא היה נדחה לפסח שני — אם היתה הטומאה הזאת בציבור — עבדי הציבור את הפסח בטומאה, ואינם צריכים לטהר עצמם.

והיינו, כיון שלדעתו טמא שרץ או טמא מת ביום השביעי בערב הפסח נדחה לפסח שני, לכן, ציבור שהיו רובם טמאי מת ביום השביעי, אינם חייבים לטהר עצמם אלא עושים את הפסח בטומאה, לפי הכלל, שכל טומאה שהיחיד נדחה מחמתה לפסח שני הציבור אינם נדחים אלא עושים את הפסח בטומאה [ואין להם חובה להטהר!].

ג. וכן סובר רבי אליעזר כי כל מילתא מצוה דאיתא בציבור המוטלת על הציבור — איתא ביחיד, מחויב היחיד בה.

ובל מילתא דליתא בציבור — ליתא ביחיד, אין היחיד חייב לעשותה.

ולאור זאת מבארת הגמרא:

ערילות, דאי כוליה ציבור ערלים נינהו — אמרינן להו: קומו מהולו נפשיכו ועבידי פסחא, שחייבים אתם למול עצמכם היות ולא הותר לציבור ערלים לעשות את הפסח, הרי יחיד ערל נמי אמרינן ליה: קום, מהול עצמך ועביד פסחא!

ואי לא מהיל ועביד — ענוש כרת על אי עשיית קרבן פסח, כיון שהיה חייב למול את עצמו ולהיות ראוי לעשותו.

אבל טומאה, דאי כוליה ציבורא טמאין נינהו לא מדינן, אין חייבין להזות עליהו, אלא עבדי את הפסח בטומאה — יחיד טמא נמי אינו חייב לטהר עצמו, ואם נשאר בטומאתו הוא פטור על אי עשיית הפסח, ונדחה לפסח שני.

אמר הקשה ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא: והרי פסח שני, דליתיה בציבור, ובכל זאת איתיה ביחיד! ומוכח שהכלל שאמר רבי אליעזר שכל דבר שאינו בציבור אינו ביחיד איננו נכון!

אמר ליה: שאני התב, שמצות קרבן הפסח איתא בציבור, דהא עבד ליה ציבורא בראשון.

אבל במקום שאין הציבור חייב בראשון, וכגון אם היו הציבור טמאים בטומאת זב, שלא הותרה בציבור, והיו מיעוט של טמאי מתים שלא עשו פסח ראשון, אין הם עושים לא את הראשון ולא את השני, כי מילתא דליתא בציבור ליתא ביחיד.

מיתבי מהברייתא ששינו בה כדברי רבי אליעזר:

יכול לא יהא ענוש כרת על אי עשיית הפסח אלא מי שהיה טהור, ושלא היה בדרך רחוקה.

ערל שהיה יכול למול עצמו, וטמא שרין שיכל לטבול ולטהר עצמו, ושאר כל הטמאים מסוגו של טמא שרין שיכולים לטהר עצמם בערב פסח — מניין שגם הם חייבים כרת?

תלמוד לומר [במדבר ט] "והאיש", ללמד שכל איש שהיה יכול לעשות עצמו ראוי, ולא עשה — חייב כרת, ולא רק טהור ומי שלא היה בדרך רחוקה.

ומדייקת הגמרא מלשון הברייתא:

מדקא מהדר, מכך שמחזר התנא למצוא יתור של מילה "האיש" כדי לחייב כרת אטמא שרין — מוכח שקסבר התנא שאין שוחטין וזורקין על טמא שרין.

דאי סבר התנא ששוחטין וזורקין על טמא שרין — למח ליה לאהדוריה עליה לחפש מילה מיותרת כדי לחייבו?

והרי גם בלי יתור הכתוב יש לחייבו כרת, היות והוא יכול לעשות את קרבן הפסח על ידי שישלח את הקרבן לעזרה, שהרי שוחטין וזורקין על טמא שרין — והיינו, ודינו הוא כדין טהור שלא עשה פסח!

אלא, בהכרח, שסבר התנא שאין שוחטין וזורקין על טמא שרין, ולכן הביא כתוב מיוחד כדי לחייבו כרת.

אינו חייב כרת, ולכן אינה דוחה ההזאה את השבת.

אמר ליה רב אדא בר אבא לרבא: אם כן, ששוחטין את הפסח על טמאים שאינם עומדים להזות ולטהר עצמם — נמצא פסח נשחט שלא לאוכליו, ואנו שנינו שהוא פסול!

אמר ליה: הפסול ב"שוחט שלא לאוכליו" הוא כאשר הוא שוחט שלא לאוכליו לחולה ולזקן, דלא חזי, שאינם מסוגלים לאוכלו.

אבל האי טמא שאין מזים עליו — מיחזא חזי. ורק תקוני הוא דלא מתקן עצמו בהזאה.

שנינו במשנה: **כלל אמר רבי עקיבא כל מצוה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את בשבת.**

אמר רב יהודה אמר רב: הלכה כרבי עקיבא.

ותנן נמי גבי מצות מילה כי האי גוונא:

כלל אמר רבי עקיבא: כל מלאכה שאפשר לעשותה לצורך המילה, כמו הבאת האיזמל דרך רשות הרבים מערב שבת — אינה דוחה את השבת.

ורק המילה עצמה, שאי אפשר לעשותה מערב שבת — דוחה את השבת.

ואמר רב יהודה אמר רב: הלכה כרבי עקיבא.

וצריכא רב יהודה אמר רב להשמיענו שהלכה כרבי יהודה בשני המקומות.

דאי אשמעינן גבי פסח — התם הוא

אלמא, יש להוכיח מכך שמחייבים אותו כרת על אף שכל עוד לא נטהר אין שוחטין וזורקין עליו:

א. כי אף על גב דלא חזי שאינו ראוי — חיובא עליה.

ב. ואף על גב דליתיה בציבור, שהרי הם יכולים לעשות בטומאה [כיון שהיחיד נדחה לפסח שנין] — איתיה ביחיד.

אלא, אמר רבא: קסבר רבי אליעזר שוחטין וזורקין על טמא שרין, והוא הדין לטמא מת בשביעי שלו.

ולכן, אם לא שלח שליח שיקריב עבורו קרבן הפסח הוא חייב כרת.

אך אם לא היו שוחטין וזורקין עליהם בגלל העיכוב בהזאה, היה רבי אליעזר מתיר להזות עליהם, ומחייבם להיטהר, אף על גב שהציבור אינם חייבים לטהר את עצמם אלא יכולים לעשות בטומאה.

והטעם שאסר רבי אליעזר להזות בשבת הוא — הואיל ואין צורך בהזאה כדי לצאת ידי חובת קרבן פסח.

שהרי הזאה — למאי יש צורך בה?

לאכילה של קרבן הפסח בלבד!

כי כפי מה שהעמדנו את דברי רבי אליעזר הוא סובר ששוחטין וזורקין על טמא מת ביום השביעי, ונמצא שיוצא חובת הקרבת קרבן פסח גם בלי הזאה.

ואכילת פסחים לא מעכבא מלקיים את מצות הקרבת קרבן הפסח, ואינה אלא מצות אכילת הפסח, ואם אינו אוכל את הבשר

דמכשירי מצוה לא דחו שבת — משום דלא נכרתו עליה שלש עשרה בריתות.

אבל מילה, דנכרתו עליה שלש עשרה בריתות — אימא לידחי.

ואי אשמעינן מילה — התם הוא דמכשירי מצוה לא דחו שבת משום דליכא כרת אם ידחה את המילה למחר.

אבל פסח דאיכא כרת אם ידחנה, לפי ששוב לא יכול לקיימה — אימא לידחי מכשירי המצוה את השבת.

הילכך צריכא לומר הלכה כרבי עקיבא בשניהם.

מתניתין:

"חגיגת ארבעה עשר" היא הקרבן שהיה בא עם קרבן הפסח במטרה לעשות את אכילת בשר קרבן הפסח לאכילה חשובה.

כי אכילה שאוכל האדם בהיותו רעב היא אכילה שאינה חשובה, שסועד אותה כדי להפיג את רעבונו.

אכילה חשובה היא האכילה שאוכל האדם לאחר שאינו רעב, והיא האכילה שהוא שבע בה.

ולכן, הביאו קרבן חגיגה, כדי לאוכלו תחילה, ולהפיג באכילתו את הרעב, כדי לאכול אחריו את בשר הפסח לשובע.

ואין חיוב להביאו אלא אם צריך אותו למטרה האמורה, ולכן אין הוא דוחה לא את השבת ולא את הטומאה.

ולכן:

אימתי מביא חגיגה עמו, עם קרבן הפסח — רק בזמן שהוא בא:

בחול, ולא בשבת כי קרבן חגיגה אינו דוחה את השבת.

בטהרה, בזמן שלא היו רוב הציבור טמאים. אבל אם נטמאו רוב הציבור, שאז מביאים את הפסח בטומאה, אין מביאים עמו חגיגה, היות והיא אינה באה בטומאה אפילו בציבור.

ובמועט, שלא מספיק בשר הפסח עצמו לאכילה שיוכלו לשבוע בה, לפי שנמנו עליו אוכלין מרובים.

ואילו בזמן שהוא, קרבן הפסח, בא בשבת, או בא במרובה, שהיו מעט מנויים והיה לכל אחד די בשר מקרבן הפסח כדי לשבוע ממנו, ובזמן שהוא בא בטומאה — אין מביאין עמו חגיגה.

ועתה מבאר המשנה, שעל אף שחגיגת ארבעה עשר באה לצורך אכילתו החשובה של קרבן פסח, אין דינה שיהיה לקרבן הפסח.

אלא, בעוד שהפסח אינו בא אלא מן הכבשים או מן העיזים, ומהזכרים בלבד, ואינו נאכל אלא כליל פסח —

חגיגה הבאה עמו — היתה באה בין מן הצאן ובין מן הבקר, בין מן הכבשים ובין מן העיזים.

הן מן הזכרים והן מן הנקבות.

ונאכלת לשני ימים ולילה אחד.

גמרא:

והוינן בה: וכי מאי תנא, מה שנה התנא

להפיג את הרעבון, ובכך תחשב להם אכילתו אכילה חשובה.

שנינו במשנה: **ונאכלת** החגיגה **לשני ימים** ולילה אחד.

ואמרינן: **מתניתין**, האומרת שחגיגת ארבעה עשר נאכלת לשני ימים, היא — **דלא כבן תימא**.

דתניא, **בן תימא אומר**: חגיגה הבאה עם הפסח ביום ארבעה עשר בניסן — הרי היא **כפסח**, ואינה נאכלת לשני ימים ולילה אחד כמו כל דין קרבן שלמים, אלא רק ליום ולילה.

וחגיגת המשה עשר, שהיא חובה בכל אחד משלשת הרגלים — נאכלת לשני ימים ולילה אחד.

וחגיגת ארבעה עשר, שהקדישה לשם הבאתה עם קרבן הפסח ביום ארבעה עשר בניסן, ולא הקריבה עמו, אלא השהה אותה אצלו, הרי למחרת ביום טוב, הוא יכול להקריבה, ויוצא בה משום מצות שלמי שמחה.

ולמרות ששנינו לקמן שכל קרבן שחייבים להקריבו אינו בא אלא מן החולין, ולא מן הקדשים, שונה בכך מצות שלמי שמחה משאר קרבנות חובה. שהיא התרבתה מריבוי מיוחד, המלמד שאפשר לקיימה גם בקרבנות שהוקדשו לצורך נדרים ונדבות.

אך ואין יוצא בה, בחגיגה הזאת שהוקדשה לצורך הבאתה עם הפסח בארבעה עשר, והושהתה, משום חגיגה של הרגל בחמשה עשר. לפי שדין חגיגת הרגל הוא כמו כל קרבן חובה, שאינו בא אלא מן החולין.

לעיל ביחס לענין חגיגה, עד דקתני התנא במשנתנו "אימתי מביא חגיגה"?

ומשנינן: משנתנו היא המשך לענין המתבאר במשנה הקודמת.

כי תנא במשנה לעיל דין מכשירים, כמו הרכבתו של קרבן הפסח על כתפי האדם, והבאתו של קרבן פסח מחוץ לתחום, דלא דחי שבת משום שאפשר לעשותם מערב שבת.

ולכן, כהמשך לדברים הקשורים לקיום מצות קרבן פסח שאינם דוחים את השבת, על אף שקרבן הפסח עצמו דוחה את השבת — קתני נמי במשנתנו דין חגיגה הבאה עם הפסח, דאפילו שחיטתה לא דחיא שבת.

והכי קאמר: אימתי מביאין עמו, עם קרבן הפסח חגיגה — בזמן שהוא בא בחול בטוהרה ובמועט.

אמר רב אשי: שמע מינה ממשנתנו שחגיגת ארבעה עשר בניסן הבאה עם הפסח —

לאו חובה מהתורה היא, אלא רק רשות.

דאי סלקא דעתך חובה היא — תיתי בשבת, ותיתי כמרובה, ותיתי בטומאה ובמועט!

והוינן בה: וכיון שאין חיוב בהבאתה של חגיגת ארבעה עשר, מיהו — מאי טעמא אתיא, מדוע נוהגים להביאה?

ומשנינן: כדתניא: חגיגה הבאה עם הפסח היא נאכלת תחילה, לפני אכילת בשר הפסח, כדי שיהא פסח נאכל על השבע, שתהיה הנאה של שביעה באכילתו, ולא תהא אכילה